

Dr. Kiss András
Kocsis-M. Brigitta
Dr. Pataki Gábor

Az internet nem felejt

Az internet nem felejt

*avagy „nehéz lesz meggyőzni ezt a korosztályt,
hogy ne pakolja tele a hmm... keblével a Facebookot”*

Amikor Friderikusz Sándor és Szulák Andrea beszéltek az egyik tatabányai általános iskola énekkari próbájára, hogy kiértesítsék Lőrincz Álmost sikeres felvételijéről Az ének iskolája című műsorba, a diáksereg szinte egy emberként kapta elő a telefonokat, hogy lefényképezzék, levideózzák a pillanatot. Aztán már mehetek is a képek a Facebookra, hogy a Kodályban itt a Fridi meg a Szulák Andrea, hogy azon tatabányai általános iskolák diákjai, akiknek az órájára nem sétált be egy híresség sem hétköznap délelőtt, irigykedve lájkolhassák és kommentelhessék a nem mindennapi élményt. Mindezt persze azonnal és tanítási időben. A 10-12 évesek.

Mi újat lehet elmondani egy olyan témáról, amiről mindenki mindent tud, és már az ingerküszöbünket sem éri el? Mert ugyan moroghatunk, hogy „bezzeg a mi időnkben”, meg hogy „ezek a mai fiatalok”, de pont annyi értelme lenne, mint azon bosszankodni, hogy télen általában hideg van, nyáron meg főként meleg.

– A Facebook jó dolog, és ezzel a nagy többség egyet is ért – szögezte le az alaptételt Dr. Pataki Gábor, az L Tender-Consulting Kft. munkatársa, akinek fő kutatási területe a közösségi média személyiségi jogokra gyakorolt hatása és az online adatvédelem. – *Kapcsolatot tartunk, ismerkedünk, bulit szervezünk és olykor még az unalmas munkaóráinkat is a gép előtt ütjük el. Nagy újdonságot nem mondok azzal, hogy veszélyessé akkor válik, ha eszetlenül használjuk. Ami a tinédzserek szempontjából pedig fokozhatja a bajt, ha egy digitális bevándorló kezd el a digitális bennszülötteknek „papolni” a lehetséges veszélyforrásokról, kiváltva ezzel a „csakazértis” állapotot.*

Marc Prensky aposztrofálta így elsőként 2001-ben a társadalom két nagy csoportját: míg az előbb említett bevándorlók számára a „digitális bummm” új élethelyzetet teremtett, amihez több-kevesebb sikerrel alkalmazkodtak, a bennszülöttek valóban beleszülettek az elektronikus világba.

– *Mi, az első digitális bennszülött korosztály még nagyon csak az őserdő szélén láttuk meg a napvilágot, hozzánk képest a kétezres évek szülőttei már az őserdő közepén jöttek világra – folytatta a jogász, kommunikációs tanácsadó. – Sokszor már mi is öskövületeknek számítunk a mai 13-14 évesek számára. Bár arra nagyon kíváncsi vagyok, mit fognak majd mondani a 2010-es évek szülőttei a 2000-es évekéire...*

Nem is távoli múlt, amikor még az otthoni betárcsázós internettel is „király” lehetett valaki a középiskolában, most pedig, alig tíz évvel később, már ciki, ha valakinek a(z okos) telefonján nincsen internet. De valójában jó-e, hogy folyamatosan online vagyunk?

– *A dolog néha már a visszájára fordul. Az egyik nagy csokigyártó cég legújabb finomságát „free no wifi zone” táblával jelölt padokon ülve lehetett kipróbálni. Hiszen amíg izlelték a*

résztevők az új ízeket, addig egy ötméteres területen zavarták a mobil- és internetjeleket, így nem csörgött a telefon, nem lehetett folyamatosan állapotokat frissíteni. Ötletes, de jól ábrázolja a helyzetet: netfüggők lettünk. Az utóbbi hónapokban járta be a Facebookot egy Einstein nevével fémjelzett kép: a relativitáselmélet atyjának tulajdonított mondat szerint félt tőle, hogy „egyszer a technológia fontosabb lesz, mint az emberi kapcsolatok, és akkor lesz a világon egy generációnyi idióta”. Aki látta, jót morfondírozott rajta, majd azzal a lendülettel meg is osztotta – hadd lássák a többiek is a virtuális térben...

Álszent (és egyben értelmetlen) dolog lenne tehát letagadni, az internet életünk szerves részévé vált. És hiába tetszik vagy sem, hogy a fiatalok (állítólag) a játszótér helyett a szabadidejüket inkább a gép előtt töltik, rosszallás helyett inkább a jelenség mederben tartásával foglalkozhatunk csak.

– A közösségi oldalaknak immár a párválasztásra is komoly hatásuk van – ezt már Kocsis-M. Brigittától, Zsigmond Márta Médiadíjas újságírótól, HR-szakembertől tudtuk meg. – Húgom csak három évvel fiatalabb nálam, de tőle tanultam, hogy ha felvesz egy fiú ismerősnek, és tetszik, akkor amikor visszaigazolod, lájkolnod kell a profilképét. És ha ő is lájkolja a te profilképed, akkor pár nap múlva lájkolhatod egy posztját. És ha ő lájkolja utána egy posztod, akkor lehet beszélgetni. Ez a menetrend és ettől eltérni szigorúan tilos.

Bár ez a „násztánc” elsőre ugyan igen viccesnek tűnik, mégis komoly. Mert ha belegondolunk, az ismerkedésnek mindig volt egy íratlan rendszere – csak míg évszázadokkal ezelőtt a bálban, a XX. században a diszkóban voltak meg a kötelező rituálék, addig ma a Facebook alakította ki a saját játékszabályait.

– Felépíthető az ismerkedési piramis is, amelyben nem nagyon ugorhatóak a szintek – elemzett tovább a téma kutatója. – Az ismerkedés fázisai egymást követik, hiszen a telefonra érkezett üzenet például már komolyabb az előbb említetteknél. De azt is meg kell nézni, hogy az üzenet viberen érkezett-e, vagy sms-t írt-e a másik fél. Mert utóbbi már tényleg nagyon komoly.

Ez persze önmagában nem baj, maximum csak más, mint az idősebbek által megszokott korábbi rendszerek. A gondok abból adódhatnak, ha valaki a minél jobb rajtpozícióért többet tesz a kirakatba, mint amit úgy egyébként megmutatna magából. Az a dekolázs pedig, amelyik egyszer kikerült az internetre, az ott is marad.

„Ma ribanckodni van kedvem :D:D”, írta a Facebookra egy magyar lány, akinek nevét mi most személyiségi jogai miatt nem közöljük. Persze mindenkinek szíve joga, hogy mit ír ki saját magáról a netre, ám ő ezt képpel is illusztrálta: egy fehér felsőrésznek (is) köszönhetően sokat sejtetően toltta melleit izgató és némileg természetellenes pozícióba. Ez a kettő együtt még mindig izlés kérdése, hogy ezt milyen minőségben és mennyiségben akarja az ember megosztani saját magáról, ám ha hozzátesszük, hogy a hölgy egyébként 1997 legvégén született, azaz még nem töltötte be 16. életévét, akkor... Persze túlzás lenne azt állítani, hogy még a porban kéne tolnia a csattogós lepkét, de talán az igazság valahol a kettő között van félúton...

És mivel az internet nem felejt, így képe – amellet, hogy természetesen komoly tetszést váltott ki ismerősei körében – azonnal repült is tovább az „internet pöcegödrébe”, a napiszar.com-ra. Teljes névvel, azonosításra alkalmas módon.

(Egyébként is egyre gyakoribb, hogy valaki a profilképeként a dekolázsát állítja be. Bár amennyiben a legtöbben erről ismerik meg a legkönnyebben, úgy valójában praktikus.)

Az pedig, akinek érdeklődését felkeltette a kép, másodpercek alatt rátalálhat a lányra az interneten, derítheti ki testmagasságát, súlyát, pontos születési dátumát – hiszen a leányzó

egyébként sportoló, így több nyilvános adatbázisban is szerepel. E cikk írójának majdnem öt percébe került kideríteni azt is, hogy melyik település melyik iskolájának melyik osztályába jár. Onnantól kezdve már csak egy lépés, hogy egy kedd délután a sulikapuban kérdezze meg tőle valaki személyesen, hogy aznap is van-e kedve ribanckodni...

Csakhogya... Nem tudhatjuk, ki ül a monitor másik oldalán. Mert amíg korábban csak elérhetetlen amerikai színésznők posztterivel bátyázhattuk magunkat körbe, addig most már akár a szomszéd 15 éves kislány félpucér képeivel is ki lehet tapétázva a szobánk. Még-hozzá azon képeivel, amit nem is mi készítettünk róla teleobjektíves gépünkkel, hanem amit ő saját magáról a hálószoftárunkra. És amit önszántából tárt ország-világ elé.

– *Egy távolabbi barátom kért tőlem segítséget, hogy zaklatják a kislányát* – mesélte egy neve elhallgatását kérő ügyvédnő. – *Bár szerencsére „csak” interneten, de mivel a levelek szexuális tartalmúak, így megijedt a család. Megkérdeztem, hogy van-e a dolognak bármiféle előzménye. Pár perc beszélgetés után az apuka elárulta, hogy a tini lánya nemrég töltött fel magáról nőiességét erősen kihangsúlyozó bikinis fényképeket a Facebookra. Mondtam is nekik, hogy ebben az esetben annyira talán nem kéne csodálkozniuk...*

És ez még a jobbik eset, amikor a tinédzser segítséget kér a szüleitől. (Akik egy darabig talán azt sem tudták, hogy gyermekük mit művel a közösségi hálón.) A zaklatás, kiközösítés azonban nem csak szexuális tartalmú lehet.

– *Az online zaklatások következtében elkövetett öngyilkosságok miatt a cyberbullying egyre közismertebb témává kezd válni* – fogalmazott Dr. Kiss András ügyvédjelölt, aki szakdolgozatát is a témáról írta. – *Szinte minden közösségben megtalálhatók olyan emberek, akik a többiek céltáblájává válnak. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy a tinédzser évek közepét taposók a leginkább veszélyeztetettek, de mivel már bárki könnyen internethez juthat, a fiatalabb korosztály tagjait is érinti ez a probléma.*

A leghíresebb eset a 15 éves kanadai Amanda Toddé. A lányt iskolatársai terrorizálták, miután kikerült az internetre a lányról egy félméztelen kép. Többször iskolát is váltott ugyan, drogokat használt és alkoholizálni kezdett, vagdosta is magát, a kép elől a lány azonban nem tudott elmenekülni. Története tanulságos, hiszen a meztelen fotó akkor készült, amikor Skype-on egy ismeretlen fiúval chatelt. A srác arra kérte Amandát, hogy mutassa meg neki melleit, aki bele sem gondolva abba, hogy egy gombnyomással megörökíthető a pillanatot, eleget tett a kérésnek. Az ismeretlen azonban egy év múlva újra felbukkant, kinyomozta a lány címét, az iskoláját, és terjeszteni kezdte a meztelen fotót. Az iskolatársak folyamatos megaláztatásai miatt Amanda öngyilkos próbált lenni, a megivott hipó azonban „csak” súlyosan roncsolta a nyelőcsövét. A társai azonban ebből is viccet csináltak, Facebookon hipósfalakon képét osztották meg, és taggelték be rajta a lányt.

Amandának ekkor lett elég. Hogy ezt honnan tudjuk? Tőle. Egy hónappal a második, immár sikeres öngyilkossági kísérlete előtt ugyanis feltöltött a youtube-ra egy videót, amelyen papírcetlikén meséli el történetét. A videó végén segítséget kért, mint írta, nincs senkije és szüksége lenne valakire. A valaki azonban nem érkezett meg, Amanda Todd 2012. október 10-én elhunyt. A videót azóta több mint tizenöt millióan látták világszerte, nem beleszámolva a különböző nyelvű feliratokkal készült milliós nézettségű változatokat...

– *Felmerülhet a kérdés, hogy ha a zaklatás tényleg a közösség szeme előtt zajlik, miért nem tesz senki semmit* – elemezte a helyzetet a jogász. – *A válasz összetett, hiszen az is megállapítható, hogy az ilyen típusú cselekmények általában titokban maradnak, hiszen az áldozatok a*

megalázottság miatt szégyellik magukat. Vagy egyszerűen félnek attól, hogy ha árulkodnak, akkor még inkább megkapják a magukét. Több esetben is előfordult, hogy a szülők búcsúleveléből tudták meg, hogy gyermeküknek mit is kellett elviselnie... Bár a Btk. is ismeri a zaklatás fogalmát, mégis, több ok miatt sem alkalmas arra a büntetőjog, hogy ezt a kérdést kezelje.

Kriminológiai szakszóval élve az online zaklatás igen látens jelenség, azaz sokkal ritkábban szembesülünk a létével, mint amennyire gyakran jelen van a társadalomban. És míg alapesetben minél súlyosabb eredményekkel jár egy cselekmény, annál alacsonyabb a látenciája (míg a zsebtolvajlások sok esetben nem derülnek ki, mert a sértett nem tesz feljelentést, addig a gyilkosságok a legtöbb esetben kiderülnek), ám esetünkben itt fordított az arány: nagyon súlyos következménnyel is járhat egy láthatatlan esemény.

– A legnagyobb problémát az online zaklatás egyik fontos sajátossága adja, hiszen az ilyen esetekben nem egy-két ember csúfolódik, zaklatja a célszemélyt, hanem sokkal többen és nem is feltétlenül folyamatos jelleggel. A zaklatók nagy számának oka alapvetően az, hogy sokkal könnyebb úgy „ledagadtozni” valakit, hogy közben nem látjuk az ő reakcióját, nem halljuk a sírását. A probléma megoldását éppen ezért elsősorban nem jogi eszközökben, hanem a felvilágosításban és a felelős internethasználat oktatásában látom, hiszen így a diákok azelőtt szembesülhetnek tettük következményeivel, mielőtt még túl késő lenne.

Hiszen mint a hópehely és a lavina esete is példázta: könnyen lehet, hogy az Amanda halálához vezető személyenkénti egy-egy megosztást sokan még humorosnak is tartották...

Abban mindhárom szakértő egyetért: a tinédzserek – vagy ahogy az elején említettük őket, a digitális bennszülöttek – sokszor nincsenek tisztában azzal, hogy egy-egy internetes kattintásuknak, fotójuknak vagy éppen skype-os villantásuknak milyen súlyos következményei lehetnek. Két lehetőség áll tehát a bevándorlók és az őserdő szélén születettek számára, hogy idehaza megakadályozzák az Amanda Toddéhoz hasonló eseteket: vagy dűnnyögve dugják homokba a fejüket egy-egy „ezek a mai fiatalok” elmormolásával a 14-18 évesek facebookos, twitteres, tumblr.com-os, skype-os „ámokfutását” látva, vagy elismerik, hogy a probléma létezik, és párbeszédet kezdeményeznek a környezetükben élő fiatalokkal a veszélyekről.

Utóbbi lehetőséget zászlójára tűzve jött létre „Az internet nem felejt” projekt, amely során fiatalok beszélnek a fiataloknak az internet veszélyeiről. Nem papolva, nem ijesztgetve, nem elrettentve. Hanem őszintén, a témát ismerve, a Facebookot és a net többi bugyrát szintén napi szinten használó fiatal szájából. Éppen ezért talán még a 14-18 évesek számára is hitelesen – mert abban egyet érthetünk, hogy ha egy még oly’ kiváló, ám de 40-50-80 éves előadó mesél a Facebookról a 15 éveseknek, nem fogják komolyan venni. Létrejött a projekt honlapja (www.azinternetnemfelejt.hu) és Facebook-oldala is (www.facebook.com/azinternetnemfelejt) – míg a már megtartott előadásokon sikerült olyan információkat átadni a fiataloknak, amelyekről a megfelelő tájékoztatás miatt nem tudtak. Így például, hogy mi történik az adataikkal, mi a zaklatás, melyik ország szabályai az irányadóak a különböző netes felületek használata során, és ilyen, egyébként kardinális, de a fiatalok számára még nem nagyon átadott információkról.

És bár mint a téma körbejárása során egyik szakértőnk szájából elhangzott, „nehéz lesz meggyőzni ezt a korosztályt, hogy ne pakolja tele a hím... keblével a Facebookot”, és lehet, hogy a digitális bennszülöttek valóban beleszülettek az őserdőbe, és a dzsungel néha a saját lakóinak is komoly fenyegetést rejt, de felkészíthetők a fiatalok arra, hogy ésszel használják a digitális kor lehetőségeit. Ha nem a homokba akarjuk dugni a fejünket...